

КОМУНІКАТИВНІ СИТУАЦІЇ ЯК СКЛАДНИКИ ДИСКУРСУ АМЕРИКАНСЬКИХ СЛІДЧИХ

Статтю присвячено аналізу комунікативних ситуацій, що складають дискурс американських слідчих. Визначені релевантні ситуаційні чинники, на підставі яких побудовані концептуальні моделі комунікативних ситуацій. Встановлено перелік тих з них, що є типовими, обґрунтовано визначення другорядних та допоміжних ситуацій.

До сучасних й найбільш актуальних проблем лінгвістичних досліджень належать розвідки у царині інституційних, зокрема, професійних дискурсів. Це пов'язано з усвідомленою важливістю вивчення комунікації в установах, яка зовсім недавно стала областю дослідження та об'єктом наукового інтересу [1: 100], а також вивченням того, яким чином люди використовують вербальні засоби для реалізації своїх цілей та проєктів [2: 31].

Об'єктами вивчення стають різні професійні дискурси – медичний [3; 4; 5], політичний [6; 7], рекламний [8], а також юридичний, що визначається як "особливий тип інституціонального дискурсу, семіотичний простір якого характеризується сукупністю вербальних та невербальних знаків (та їх вербальних корелятивів), що формують різні форми спілкування, в яких суб'єкт/об'єкт, адресат/адресант мовлення (або одна з цих складових) мають відношення до сфери юриспруденції [9: 188].

Це визначення юридичного дискурсу відповідає критеріям диверсифікації, запропоноване у класифікації А. Д. Белової – сфера комунікації, характер комунікації, адресантно-адресатні конфігурації [10: 12]. Проте, варто уточнити усі три зазначені чинники. По-перше, сфера юриспруденції є досить широкою і неоднорідною: вона фактично охоплює дві сфери – правозастосування та правознавства [11: 19]. По-друге, відповідно варіюються і адресантно-адресатні конфігурації. По-третє, характер комунікації, згідно зазначеної класифікації, може бути визначений на різних підставах, у тому числі, й на основі мети спілкування.

Виходячи з цього, **об'єкт нашого дослідження** – дискурс американських слідчих – визначаємо як підтип американського юридичного дискурсу, який за сферою комунікації належить до юридичної практики – правозастосування, за адресантно-адресатними конфігураціями представлений АГЕНТАМИ-слідчими, експертами тощо та КЛІЄНТАМИ-постраждалими, свідками, підозрюваними (див. детальніше [12]), метою якого є розкриття злочину.

Поділяючи думку, що дискурсивний континуум можна представити як сукупність певних типових комунікативних ситуацій [13: 27], а ці комунікативні ситуації зберігаються у свідомості як концептуальні моделі – прототипові комунікативні ситуації, компоненти та характеристики яких варіюють залежно від контексту [14], вважаємо, що аналіз дискурсу американських слідчих варто проводити з опорою на ті ситуації, з яких він складається.

При цьому, значна кількість трактувань поняття ситуації/комунікативної ситуації (див. огляди у [15; 14: 32-43 та ін.]) вимагає його уточнення. На наш погляд, розуміння комунікативної ситуації як складника дискурсу потребує застосування до визначення обох однакових критеріїв. Оскільки сфера комунікації є для інституту слідства незмінною, у виокремленні комунікативних ситуацій спираємося на варіювання адресантно-адресатних конфігурацій та конкретну діяльнісну мету, підпорядковану досягненню загальної. До цих основних ситуаційних чинників вважаємо за потрібне додати ще деякі інші, котрі безпосередньо пов'язані з чинником *мета*, а саме – *причина*, *характер* та *обставини дії*.

Метою статті є систематизація комунікативних ситуацій, що складають дискурс американських слідчих.

Аналіз фактично матеріалу засвідчив наявність таких (типових) комунікативних ситуацій:

- **ОГЛЯД МІСЦЯ ЗЛОЧИНУ**

Адресантно-адресатна конфігурація цієї ситуації є такою: АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – АГЕНТ-СЛІДЧИЙ; діяльнісна мета – пошук речових доказів; за умов, коли сталося вбивство. Має місце також ще одна адресантна конфігурація: АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – АГЕНТ-ЕКСПЕРТ, й додаткова діяльнісна мета – огляд тіла загиблого, наприклад:

(1) *NTSB TECHNICIAN: So, uh ... what exactly are we looking for here?*

CALLEIGH DUQUESNE: Ballistics evidence. We think we may have had a shooting on the plane but so far, nada [16].

(Слідчі оглядають місце злочину й шукають речовий доказ – сліди стрілянини).

(2) *Delko: Got something on the window ledge. Scales.*

Horatio: Same colour as the boa [17].

(Слідчі оглядають місце злочину й знаходять речові докази).

(3) *Horatio: Alexx, what do we got?*

Alexx: New one, Horatio. Poor thing is covered in slime, and it isn't suntan oil. I'm sending it to Trace.

Horatio: What are the marks on the face and neck?

Alexx: Puncture wounds. Two rows of them. Couldn't tell you what made them [17].

(Слідчий цікавиться в експерта результатом огляду тіла жертви).

Таким чином, концептуальну модель цієї ситуації подаємо у такий спосіб **ХТОСЬ** є **РОЛЬ** (**АГЕНТ-СЛІДЧИЙ**, **АГЕНТ-ЕКСПЕРТ**) діє невербально (оглядає), вербально (спілкується з іншим **АГЕНТОМ**) **ТУТ** (на місці злочину) з **ПРИЧИНИ** (здійснення злочину), з **МЕТОЮ** (з'ясувати обставини злочину задля його розкриття).

• **ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ТА ОБРОБКА РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ**

Адресатно-адресантна конфігурація цієї ситуації є такою: АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – АГЕНТ-СЛІДЧИЙ, або АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – АГЕНТ-ЕКСПЕРТ, АГЕНТ-ЕКСПЕРТ – АГЕНТ-ЕКСПЕРТ, або АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – КЛІЄНТ-СВІДОК/ПОСТРАЖДАЛИЙ, діяльнісна мета – здобуття інформації про обставини злочину, наприклад:

(4) *Frank Tripp: Front Desk says a Low Dawg Productions booked this room.*

Horatio: Who is Low Dawg Productions, Frank?

Frank Tripp: Offshore holding company out of the Bahamas. No taxes, no liabilities.

Horatio: Okay, let's figure out who owns it [17].

У цьому прикладі має місце спілкування АГЕНТІВ-СЛІДЧИХ з метою з'ясування особи орендаря приміщення, де скоєно злочин.

(5) *DUCKY: I need you to run a tox screen on this tissue sample.*

ABBY: Where'd you get it?

DUCKY: A body exhumed from Arlington. Oh, you look overwhelmed.

ABBY: I am. And this just came in from the field. Gibbs wants me to run prints on it ASAP [18].

У (5) прикладі мовленнєва взаємодія відбувається між АГЕНТОМ-ЕКСПЕРТОМ та АГЕНТОМ-ЕКСПЕРТОМ з метою з'ясування причини загибелі жертви.

(6) *TONY: NCIS Naval Criminal Investi*

EMPLOYEE: Yeah, I know what it means. What do you want?

KATE: This is the girl playing the drums, isn't it?

EMPLOYEE: Yeah, she hasn't been here the last three nights. What happened to her?

KATE: Could you tell us her name?

EMPLOYEE: Janice Santos. She isn't sleeping, is she?

TONY: Not sleeping.

EMPLOYEE: Oh, my god. [...]

TONY: Do you have the address?

EMPLOYEE: Yeah, of course. I'll get it for you [19].

У цьому прикладі АГЕНТИ-СЛІДЧІ спілкуються з КЛІЄНТОМ-СВІДКОМ – працівницею бару, де працювала жертва з метою ідентифікації особи останньої.

Таким чином, концептуальну модель ситуації **ЗБІР ТА ОБРОБКА РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ** подаємо у такий спосіб: **ХТОСЬ** є **РОЛЬ** (**АГЕНТ-СЛІДЧИЙ**, **АГЕНТ-ЕКСПЕРТ**, **КЛІЄНТ-СВІДОК**) діє невербально (обробляє речові докази), вербально (спілкується з іншим **АГЕНТОМ/КЛІЄНТОМ**) з **ПРИЧИНИ** (здійснення злочину), з **МЕТОЮ** (з'ясувати обставини злочину задля його розкриття).

• **ВИСУНЕННЯ ВЕРСІЙ**

У цій комунікативній ситуації адресатно-адресантна конфігурація, як правило, є такою: АГЕНТ-СЛІДЧИЙ – АГЕНТ-СЛІДЧИЙ, діяльнісна мета – формування підстав для розкриття злочину. Зазвичай, в таких ситуаціях кількість агентів, що спілкуються більша за двох і "мозковий штурм" відбувається у службовому приміщенні, наприклад:

(7) *TONY: So she was set up?*

MC GEE: It's more like Jeremy Davison was set up. His computer wasn't tampered with.

He thought he was communicating with Mrs. Rowans the entire time.

KATE: And the reason for luring him onto a Marine base to rape a Marine wife?

TONY: Well, closest thing to a death sentence I can think of [20].

У (7) прикладі три АГЕНТИ-СЛІДЧІ розмірковують та висувують версії стосовно здійснення злочину.

(8) *GIBBS: Kate, what do you think about Oedipus here?*

KATE: There's no obvious defensive wounds. Knew his attacker.

GIBBS: Or he was surprised. Why take his eyes?

KATE: Some kind of a message.

DUCKY: Or a warning, Kate. Several South American tribes were known to ritualistically pluck the eyes of their enemies to discourage them being followed. Of course, they were cannibals so they did.

GIBBS: I don't think we're dealing with cannibals here, Duck.

DUCKY: No, I should think not. We're not this far north [20].

Цей приклад також ілюструє ситуацію висунення версій, але в цьому прикладі з АГЕНТАМИ-СЛІДЧИМИ (Гібс та Кейт) також спілкується АГЕНТ-ЕКСПЕРТ (Дакі).

Отже, концептуальну модель ситуації *ВИСУНЕННЯ ВЕРСІЙ* подаємо так: **ХТОСЬ** є **РОЛЬ** (*АГЕНТ-СЛІДЧИЙ*) діє **ТУТ** (на робочому місці) вербально (спілкується з іншим *АГЕНТОМ*) з **ПРИЧИНИ** (здійснення злочину), з **МЕТОЮ** (сформувані версії скоєння злочину заради його розкриття).

• **ДОПИТ ПІДОЗРЮВАНОГО**

Адресантно-адресатна конфігурація у цій ситуації представлена АГЕНТОМ-СЛІДЧИМ та КЛІЄНТОМ-ПІДОЗРЮВАНИМ/ОБВИНУВАЧУВАНИМ. Діяльнісна мета – висунення обвинувачення як результат розкриття злочину, причому, допит проводиться у спеціально призначеному для цього приміщенні, наприклад:

(9) *Gibbs: Who are you?*

Adrianna Lopez: Adrianna Lopez. I worked for Mr. Thomas.

Gibbs: Captain Jennings' credit card record shows weekly payments to an outside maid service. They never heard of you. Fact is no one has. [...] Where'd you meet Captain Jennings?

Adrianna Lopez: In Cuba.

Gibbs: When?

Adrianna Lopez: Six months ago.

Gibbs: You recruited him?

Adrianna Lopez: Did I recruit – What...

Gibbs: Paid him to steal classified technologies,

Adrianna Lopez: No, wait. – like Keyhole.

Gibbs: Then you had him killed.

Adrianna Lopez: No!

Gibbs: You used him!

Adrianna Lopez: I loved him! [21]

Слідчий (Гібс) допитує жінку, яку він підозрює та обвинувачує у злочині.

Таким чином, концептуальну модель цієї ситуації варто подати так: **ХТОСЬ** є **РОЛЬ** (*АГЕНТ-СЛІДЧИЙ* – *КЛІЄНТ-ПІДОЗРЮВАНИЙ*) діє вербально (допитує) **ТУТ** (в приміщенні для допиту) **ЗАРАЗ** (під час допиту) з **ПРИЧИНИ** (здійснення злочину), з **МЕТОЮ** (висунення обвинувачення задля розкриття злочину).

Перелічені ситуації є *типовими*, оскільки, як засвідчив проведений аналіз, вони повторювані у абсолютній більшості зразків дискурсу американських слідчих.

Інші ситуації, зафіксовані у цьому дискурсі (*ЗАТРИМАННЯ ПІДОЗРЮВАНОГО*, *СПАСІННЯ ЗАРУЧКА (-КІВ)*, *СЛУЖБОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ* тощо), не відтворюються регулярно, що свідчить про їх оказіональність й надає їм *другорядного* статусу.

Водночас, у процесі аналізу була виявлена ще одна регулярно повторювана ситуація – "Організація роботи". Але ця комунікативна ситуація характерна не лише для діяльності слідчих, вона властива всім професійним дискурсам. Проте, з іншого боку, вона забезпечує ефективність роботи слідчих, що дає підстави трактувати її як допоміжну, наприклад:

(10) *GIBBS: We want copies of everything you find. Kate, check with Commander Shields. Track down the rest of her family.*

KATE: On it.

GIBBS: DiNozzo, secure her home. I want a full surveillance perimeter. McGee, coordinate all feeds with MTAC.

MC GEE: All right, boss [22].

(Спецагент Гібс розподіляє обов'язки між слідчими підрозділу).

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що континуум дискурсу американських слідчих утворений описаними типовими ситуаціями, що складають його ядро, тоді як інші – допоміжні та другорядні – є маргінальними.

Перспективою подальшого дослідження є виявлення тих референтних ситуацій, які кореспондують з виокремленими типовими комунікативними ситуаціями дискурсу американських слідчих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борзей А. Структура и действенность в организациях / А. Борзей // Организационная коммуникация ; [сост. А. П. Мюллер, А. Кизер ; пер. и науч. ред. А. А. Киселевой]. – Харьков : Изд-во "Гуманитарный центр", 2005. – С. 100–127.

2. Вессон К. Двойственная роль языка в организациях (модель Януса) / К. Вессон // Организационная коммуникация ; [сост. А. П. Мюллер, А. Кизер ; пер. и науч. ред. А. А. Киселевой]. – Харьков : Изд-во "Гуманитарный центр", 2005. – С. 28–69.
3. Бейлинсон Л. С. Характеристики медико-педагогического дискурса : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / Л. С. Бейлинсон. – Волгоград, 2001. – 18 с.
4. Вострова С. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / С. В. Вострова. – К., 2003. – 16 с.
5. Кудоярова О. В. Дискурсотворча роль теми у професійному конфліктному спілкуванні англомовних медиків (на матеріалі персонажного мовлення) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ольга Вікторівна Кудоярова. – Харків, 2007. – 238 с.
6. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. : ИТДГК "Гнозис", 2004. – 326 с.
7. Светоносова Т. А. Сопоставительное исследование ценностей в российском и американском политическом дискурсе : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Т. А. Светоносова. – Екатеринбург, 2006. – 21 с.
8. Нагорная Е. В. Соотношение эксплицитной и имплицитной информации в рекламном дискурсе : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Елена Васильевна Нагорная. – М., 2003. – 367 с.
9. Косоногова О. В. Юридический дискурс : лингвопрагматика имени собственного / О. В. Косоногова // Проблемы филологии, культурологии и искусствоведения. – 2008. – № 2. – С. 188–192.
10. Белова А. Д. Понятия "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці / А. Д. Белова // Іноземна філологія. – К. : КНУ імені Т. Шевченка, 2002. – Вип. 32. – С. 11–14.
11. Лутцева М. В. Лексикографическое описание юридической терминологии в неспециальной сфере использования (лингвостатистическое исследование на материале произведений Дж. Гришема) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 ; 10.02.04 "Теория языка" ; "Германские языки" / М. В. Лутцева. – Ярославль, 2008. – 19 с.
12. Фещенко О. В. Інституціональність аспекту комунікантів дискурсу слідчих / О. В. Фещенко // Сучасна англістика : мова в контексті культури : третій міжн. наук. форум, 25 червня 2009 р. : тези доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – Ч. 2. – С. 66–68.
13. Белова А. Д. Лінгвістичні перспективи і прогнози у ХХІ столітті / А. Д. Белова // Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи ; НАН України Центр наук. дослідж. і викладання інозем. мов ; [ред. кол. : В. В. Акуленко (голов. ред.) та ін.]. – К. : Логос, 2006. – № 1. – С. 22–31.
14. Семенюк І. С. Базові поняття комунікативної лінгвістики [Електронний ресурс] / І. С. Семенюк. – 2008. – Режим доступу : www.nbyv.gov.ua/v/oc_gum/VZxDU/2008_42/39_42/pdf.
15. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование : лингво-когнитивный аспект : [монография] / Морозова Е. И. – Харьков : Экограф, 2005. – 300 с.
16. CSI : Miami, Golden Parachute [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twiztv.com/scripts/csimiami/season1/csim-101.txt>.
17. CSI : Miami, Identity [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twiztv.com/scripts/csimiami/season1/csim-315.txt>.
18. NAVY NCIS, Vanished [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncis.hypnoweb.net/episodes/saison-2/203/script-vo.25.277/>.
19. NAVY NCIS, Lt. Jane Doe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncis.hypnoweb.net/episodes/saison-2/204/script-vo.25.278/>.
20. NAVY NCIS, Forced Entry [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncis.hypnoweb.net/episodes/saison-2/209/script-vo.25.329/>.
21. NAVY NCIS, Love and War [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncisreferencelibrary.wetpaint.com/page/Subtitle+S06E14+Love+and+War>.
22. NAVY NCIS, Terminal Leave [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ncis.hypnoweb.net/episodes/saison-2/206/script-vo.25.280/>.

Матеріал надійшов до редакції 01.02. 2011 р.

Фещенко Е. В. Коммуникативные ситуации как составляющие дискурса американских следователей.

Статья посвящена анализу коммуникативных ситуаций, которые составляют дискурс американских следователей. Определены релевантные ситуативные факторы, на основе которых построены концептуальные модели коммуникативных ситуаций. Установлен перечень тех из них, которые являются типичными, обосновано определение второстепенных и вспомогательных ситуаций.

Feshchenko O. V. Communicative Situations as Constituents of American Investigators' Discourse.

The article deals with the analysis of communicative situations constituting the discourse of American investigators. The relevant situational factors are defined as the basis for working out the communicative situations of the conceptual models. The list of typical ones is presented, the definition of others as secondary or additional is grounded.